

ПӘННІҢ МАЗМҰНЫ

Кіріспе.

Қазақстан территориясындағы өткен этномәдени процесстер тарихи аренаны жаңа тайпалық бірлестіктер мен ұйымдардың пайда болуы кейін мемлекеттердің пайда болуымен және осы жерде мекен еткен этнолингвистикалық топтардың дамуына ықпал етті.

Ғұн-сармат кезеңінің хронологиялық межесі археологиялық және жазба деректері бойынша мына аралықты қамтиды, б.з.д. IV ғғ. және б.з. IV ғғ. Зерттелуші тайпалық одақтар біздің тарихымыз бен халқымыздың этногенезінде өз іздерің қалдырды. Әлі де болса осы тайпалық бірлестіктердің айтылған территорияны мекендеуі жөнінде, олардың шығу тегі орналасу орны және археологиялық ескерткіштері мен мәдениеттер жөнінде мәселелер шешілмей отыр. Осы кезеңнің археологиялық ескерткіштерін зерттеу сонау XIX ғ. аяғында басталған. Ескерткіштерді зерттеу өзінің тарихында 4 сатыны басынан өткізді. Ерте көшпенділер археологиясында айтылған мәселелерді шешуде қосалқы мамандар мынадай: тарих, этнография, антропология, тіл мамандығы бойынша үлкен нақты халықтар мен тайпалардың тұрмысы, мәдениеті, шаруашылығы, қоғамдық құрылысы жөнінде мәлімет алады.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ КӨРШІЛЕС ТЕРРИТОРИЯЛАРДАҒЫ МЕКЕНДЕГЕН ХАЛЫҚТАР МЕН ТАЙПАЛАРДЫ ЗЕРТТЕУДЕГІ ДЕРЕКТАНУ МЕН ТАРИХНАМА КӨЗДЕРІ

Қазақстан территориясындағы ғұн-сармат кезеңінде мекен еткен халық жөніндегі ежелгі грек, ежелгі парсы және ежелгі қытайдың жазба деректері. Тайпалық бірлестіктер мен одақтардың этимологиясы. Ғұн-сармат дәуірінің хронологиялық шекарасы.

Ерте таптық тайпалық қоғамдардың пайда болуы және орналасуы. Этнолингвистикалық жағдай. Ғұн-сармат дәуірінің антропологиясы. Ғұн-сармат кезеңінің зерттелу дәрежесі және ертетаптық қоғамдар тарихнамасындағы өзікті мәселелері. Этномәдени байланыстар.

САРМАТТАР

Сармат тайпаларының түп төркіні. Орналасу. Ерте сарматтық (прохорова) мәдениеті. Орта сарматтық (суслов) мәдениеті. Кейінгі сармат мәдениеті.

Батыс Қазақстанның ғұн-сармат кезеңінің археологиялық ескерткіштері. Солтүстік Қазақстанның ғұн-сармат дәуірі. Орталық Қазақстанның сармат дәуірінің археологиялық ескерткіштері. Оңтүстік және шығыс Қазақстанның тайпаларының этногенезі (ғұн-сармат кезеңінде). Сармат тайпаларының көршілес мемлекеттермен қарым-қатынасы. Қазақстанның сармат тайпаларының заттай және рухани мәдениеті. Сармат тайпаларының шаруашылығы мен қоғамдық құрылысы. Сармат мәдениетінің археологиялық ескерткіштері (қорғандар мен молалар): Джангала, Кыркоба, Челкар, Рыбный сакрал, Лебедевка, Володарка, Конурсу, Саркара, Жылтыр, Жабай-Покровка, Жаман-Каргалы, Преображенка, Павловская, Нурмагамбет I, Карамурун II, Акжар 29, Ульке II (13,16,17,19), Покровский II, Темир, байте, Стрелецкое, Лисаковский, Жалтыр, Салтак I, II, Кенсайран, Ульгули қорғандары және т.б.

ХУНДАР (ҒУНДАР) СУННУЛАР

Ғун тайпаларының пайда болуы мен қалыптасуы. Ғун бірлестігінің қалыптасуы мен орналасуы. Ғун кезеңіндегі Қазақстан территориясындағы этномәдени процесстер. Ғундардың шаруашылығы. Ерте таптық ғун қоғамының заттай және рухани мәдениеті. Қоғамдық құрылымы. Ғун мәдениетінің жерлеу дәстүрі және құрылысы. Қазақстан

территориясындағы ғун дәуірінің археология ескерткіштері. Қазақстан және орталық Азия материалдары негізінде ғун мәдениетінің хронологиялық диапазоны. Ғун мәселесі. Ғун-сармат уақытының қорғандары мен молалары: Красный Яр, Покровка, Соколовка, Басшийли қорғаны, Ледедевский, Лебедевка II, IV, V, VI, Каратал III, Кызылжар II, IV-VII, Жарлы V, Жигерлен I-III, VI, Мыншункур, Барбастау, Саралжин, Ульке, Комсомольский, Салиховский, Ново-Никольское, Явленка, Кенес қорғандары және шырақ орындары және т.б.

ЕРТЕ ТАПТЫҚ ҮЙСІН БІРЛЕСТІГІ

Үйсіндердің қалыптасуындағы этникалық процесстер. Ежелгі үйсіндердің пайда болуы мен орналасу территориясы. Шаруашылығы, тұрмысы, үй шаруашылығы. Үйсін тайпаларының әлеуметтік-қоғамдық құрылымы. Заттай және рухани мәдениеті Қазақстан территориясындағы үйсін кезеңінің археологиялық ескерткіштері. Үйсін тайпаларының көрші мемлекеттермен әлеуметтік – экономикалық қарым-қатынасы.

Үйсін мәдениетінің ерте (қаратал сатысы) ескерткіштер тобы. Үйсін мәдениетінің орта (жетісу сатысы) ескерткіштер тобы. Үйсін мәдениетінің кейінгі (Іле сатысы) ескерткіштер тобы.

Ерте қорғандар (молалар) тобы: Каратал, Каргалинка, Капчагай III, Унгур-Кора I, Кызыл-Эспе, Бесшатыр II, Утеген I, Калкан I, Акшоқы IV, Бетагаш, Муюн-Тогай II, Сары-Тогай, Кенсай, Шормак I, Бурана, Чильпек.

Орта кезең ескерткіштері: Талгар I, III, Бастау II, III, Актас VII, Сарытау I, II, Акшоқы III-IV, Утеген II-III, Бесшатыр I, III-IV, Кадырбай II, Шормак II, III, Ащису, Актерек, Муюн-Тогай I, Сары-Тогай, Дехкан I, Курты, Кызылауыс II-III, Тайгак I, Алтын-Эмель I, III-IV, Капчагай II, Калкан IV, Алатобе I, Актас IV, Караша, Шошкалы, Узунбулак, Кызыл-Кайнар.

Үйсін кезеңінің кейінгі ескерткіштер кезеңі: Актас I, III, VI, Унгур-Кора II, Чулак-Джигде I.

ҚАҢЛЫ МЕМЛЕКЕТІ

Қаңлы мемлекетінің оқшаулануы және этникалық құрамы. Қаңлы тайпаларының әлеуметтік қоғамдық құрылымы. Көрші мемлекеттермен қарым-қатынасы. Қаңлылардың шаруашылығы мен тұрмысы. Қаңлы тайпаларының заттай және рухани мәдениеті. Археология ескерткіштері: қоныстар мен қорғандары (молалары). Қауыншы археологиялық мәдениеті. Отрар - Қаратау археологиялық мәдениеті. Жетіасар археологиялық мәдениеті. Ақтобе қонысы, Кок-Мардан, Пшук-Мардан, Костобе, Джетыасар қалашығы, Шаушуккум молалалары, Жаман-Тогай, Торбай-Тумсык, Кок-Мардан, Кыр-Кескен, Мардан, Мардан-Куик (Қоныр-Тобе).

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭТНОМӘДЕНИ ПРОЦЕССІНДЕГІ ЮЕЧЖИ ТАЙПАЛАРЫ

Юечжи этнонимі. Пайда болуы және мекен ету территориясы. Юечжи тайпаларының қоғамдық құрылымы. Юечжи ерте тайпалық қоғамының шаруашылығы, тұрмысы, заттай және рухани мәдениеті. Көршілес мемлекеттер және тайпалармен әлеуметтік экономикалық қарым-қатынасы. Батыс Қазақстанның юечжи-сармат кезеңінің археологиялық ескерткіштері.

Жетісу территориясындағы юечжилердің ескерткіштері. Қазақстан территориясы мен көршілес мемлекеттерді мекендеген юечжи тайпалары жөніндегі өзіндік мәселелері мен сауалдары.